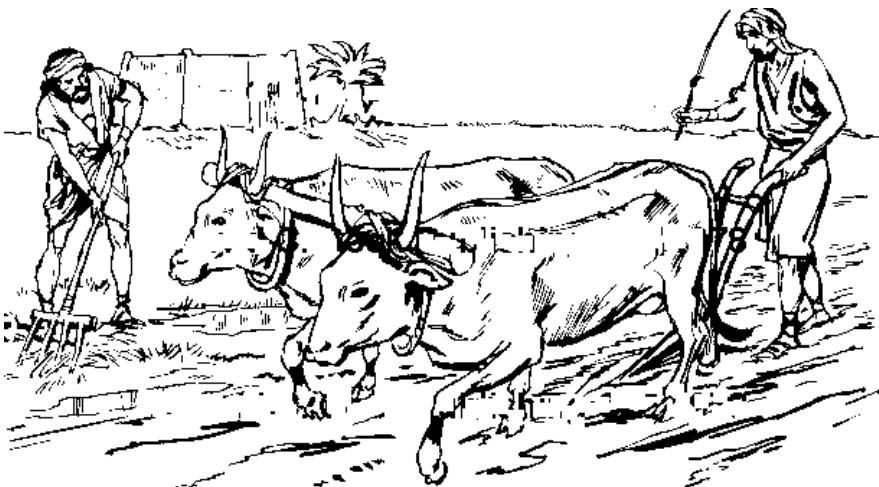

1. Nin ye cε ye, min bε sene kera ni misidaba ye.

Føløfølo Yahudiyaw tun bε o ta misidabaw lalaga nin cogo le ra; o tun bε yiri kunkuru saba siri nyögɔn na ni juru ye. Yiri kunkuru min tun bε to dugu ma ale tun ka bon ni tow ye. A da tun bɔnin lo fana. Misi fla le tun bε misidaba sama. Misiw tagamato, yiri kunba da bɔnin tun bε dugukolo sogi o kɔ fe (Luka 9:62, Korentikaw Følo 9:9-10).

2. Nin Cε bε be simankise dɔ le serira, min bε wele ko alikama. Alikamakise bɔnin bε malokise fe dɔɔnin.

Ni senekebaga tun tlara sene ra tuma min na, a tun be sero ka siman dan. A tun be siman ke minan do kono, ka to ka tagama foro kono ka siman seri.

Biblu kono Yesu ka ce do ta ko lakari, min tun be siman serira. Simankise dow benna sirada ra. Kono niw ka olugu kunu. Dow benna farayorow ra, ani janiyorow ra. Olugu wurira nka o ma se ka bonya. Do wewew benna dugukolo juman na, olugu bonyara, ka kogo kosebe (Matiyu 13:3-30, Marika 4:1-20, Luka 8:4-16).

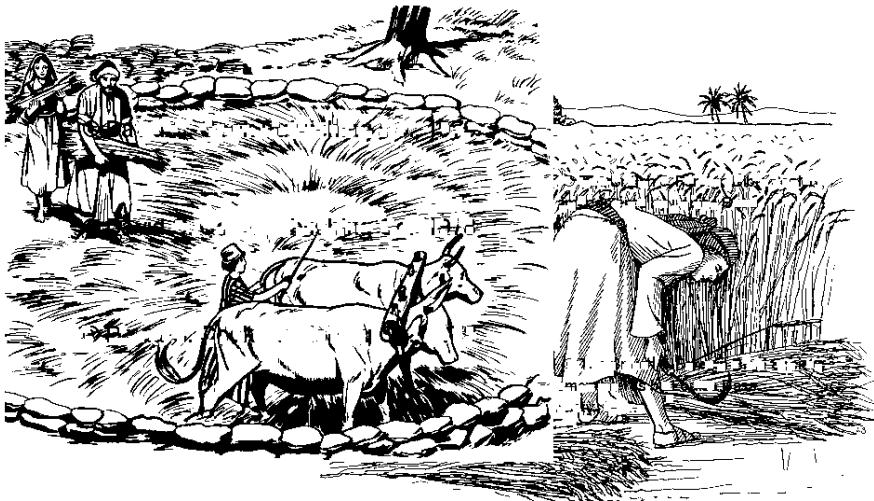
3. Ni alikama kogora tuma min na ka wulen, o b'a tige. Alikama tun be tige ni wocca ye.

O kɔ, mɔgɔw bε siman gbasibari siri ka o ja. Musow tun bε o dɛmɛ fana ka o baara kε (Marika 4:28-29; Yirari 14:14-17).

4. Nin cε min bε misiw latagamana siman kan k'a cɔngɔ janko k'a kisε bɔ. Ala ta kuma tun k'a fo ko: «Ni i ka misi bla ko a ye siman cɔngɔ k'a kisε bɔ, i kana a da siri» (Sariya 25.4). O cogo ra, misiw baaraketɔ tun bε se ka siman dɔɔnin domu.

Misi tun tε Yahudiya minw fε olugu tun bε siman gbasi ni bere le ye i ko an bε malo gbasi cogo min na k'a kise bɔ (Korəntikaw Fɔlo 9:9-10).

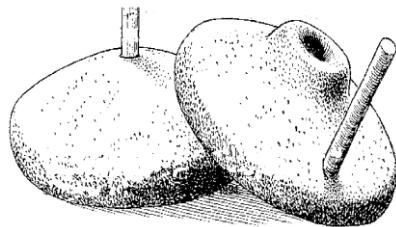

5. Ni fonyo bε fiyεra tuma min na, o tun bε siman firi san fε ni berekalajan dɔ ye. A nyaga fiyεnya kosɔn, fonyo tun b'a fiyε ka bɔ simankisε ra. Tubabu kan na a bε fɔ ko ka siman "vané".

O kɔ fε, mɔgɔw tun bε o simankisew ke dagaw kɔnɔ k'a mara o fε bon na walama o tun bε dinga sogi ka o dagaw don yi (Luka 3:17).

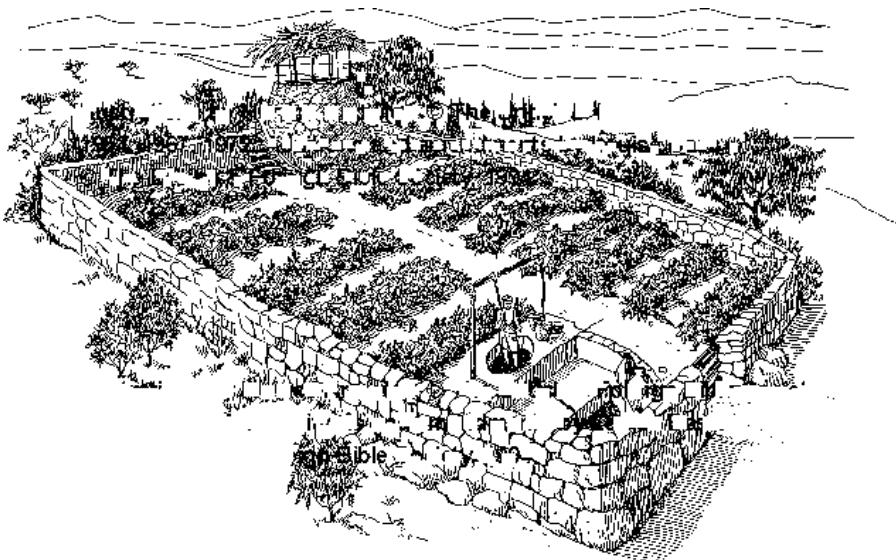
6. Musow tun bε simankisε sii ka a mugu bo ni kabakuru belebele dɔw ye. O ye wuguw ye. O tun bε ji dɔɔnin don o mugu dɔ ra, ka kɔgo ni dɔrɔbiri kε a ra. O kɔ fε o b'a jεni furu kɔnɔ, ka a kε buru ye. Buru ko tun ka bon Yahudiyaw fε, i ko malo walama kabato bε farafinw fε cogo min na (Matiyu 18:6, 24:41; Luka 11:3; 13:21; Sariya 24:6).

7. Nin ye yiriden dō ye min bε wele ko rezən. Rezən mō ka timi. O b'a ji bo. A yiri ye yiri mərənin dō le ye a tɔgɔ ye ko "vinye" walama "səpi," tubabu kan na. O nankow bε wele fana ko "rezən foro." Muso min bε nin ja kan, a bε rezən mōnин тигера. Rezən nankɔ tun ka ca Yahudiyaw fε.
(Luka 6:44; Yuhana 15:1-8)

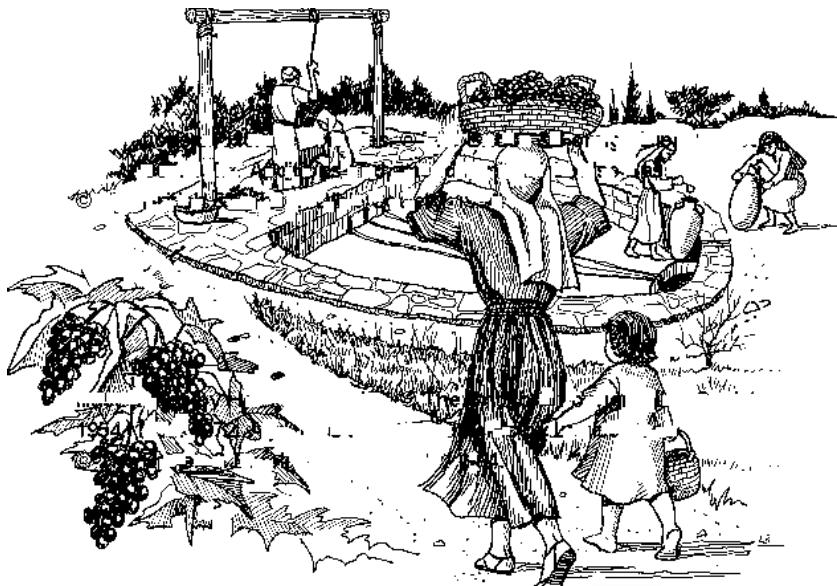
8. Nin ye rezənforo dō ye. Rezənmə le bę ke duvən ye. A lamininin bę ni kogo dō ye, min b'a to bęganw kana se ka don. Gbata do lənin bę a kənə, k'a janya. Foro kərəsibaga tun yələn ka sigi o gbata le kərə ka foro kərəsi, janko sonw, walama bęgan dəw kana na rezən sonya. Rezən məwagati ra, forotigi, walama a balema dō tun bę to gbata kərə su kururu bęe (Matiyu 20:1; Marika 12:1)

9. Ni rezən tun tigəra ka ban, Yahudiyaw tun bə rezənmə dəw bla tere ra ka o ye ja. O tun bə o rezən janinw mara; ni rezəntuma teməna o bə sərçə ka o domu. O y'a sərçə rezən te sərçəra tuun.

O tun bə rəzənmə təw cəngə ka o ke duvən ye. Cə fla minw bə nin ja kəfeyərə ra, olugu bə rəzənmə cəngəra. O tun bə rezənmə ke faradingaba də kənç, məğow tun b'a cəngə ni o senw ye. A ji tun bə woyo ka temə wo də fə. O b'a cə k'a don

dagaw walama fagaba dōw kōnō (Matiyu 26:29, Marika 12:1, Efēsikaw 5:18).

10. Yahudiyaw tun bε forogo dōw lalaga ni saga gbolo ye walama bakɔrɔnin gbolo. O tun bε ji kε o forogow kōnō, walama rεzεnji, k'a dulon o kaman na. Ni o forogow tun kɔrɔra, o tun bε rεzεnji kɔrɔman dama le don o kōnō, rεzεnjikura tun bε forogo kɔrɔw ci ka bɔn.

Yahudiyaw tun bε taga o ta rεzεnji feere lɔgɔ ra. O tun bε o forogow dulon o kan na, i ko a bε nin ja ra cogo min na (Marika 2:22).

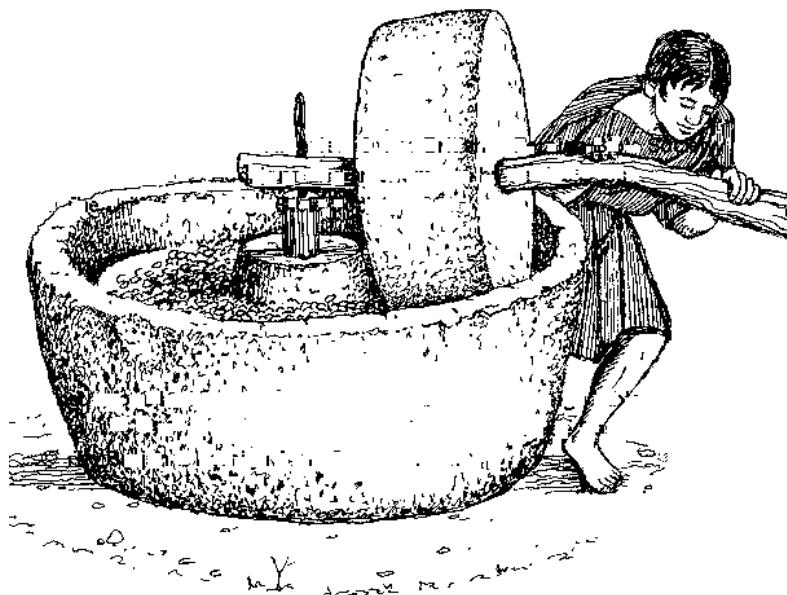

11. Ni rezənmə tun banna a sunw na tuma min na,
Yahudiyaw tun bə yiri boro janinw, walama a körəniñw tigətige,
ka o jəni. O tun b'a ke ten janko rezensunw ye nugu ka ja, ka
den caman ke san nata ra (Yuhana 15:2-3).

12. Aw nya bε yiriden misenman minw na faga kɔnɔ, o ye oliviye le ye. Ni oliviye tun mɔna tuma min na, mɔgɔw tun bε yεlεn a yiri ra ka yiridenw tige ni bere dɔ ye, k'a don kolonba dɔ kɔnɔ, min lεsεra fara ra. Aw nya bε cε dɔ ra, a bε bere dɔ digira ka tagamana ka kolon lamini. Ni cε bε tagamana, fara bε minimini ka oliviye ci ci k'a turu bɔ.

O tun bε o turu kε fitinaw na, ka o mana su fε. Ni mogo fari yɔrɔ dɔ tun tigera ka kε jori ye, o tun bε o turu kε ka o jori flake. Mɔgɔw tun bε o turu mun o fari ra, ka gba kε ni a ye fana (Matiyu 25:1-13; Luka 7:46).

13. Nin yirisun ye seneveyiri le ye. A bε wele fana ko mutaridi. Yahudiyaw b'a flaburu domu. O tun b'a sεnε. Yahudiyamusow tun b'a kisε susu k'a don domuni na. Yahudiyaw tun bε seneve sεnε o ta nankɔw le ra. Seneveyiri tun bε wuri joona ka janya ka tεmε nankɔ yiri tɔw bεε kan (Matiyu 13:31-32; Marika 4:30-32).

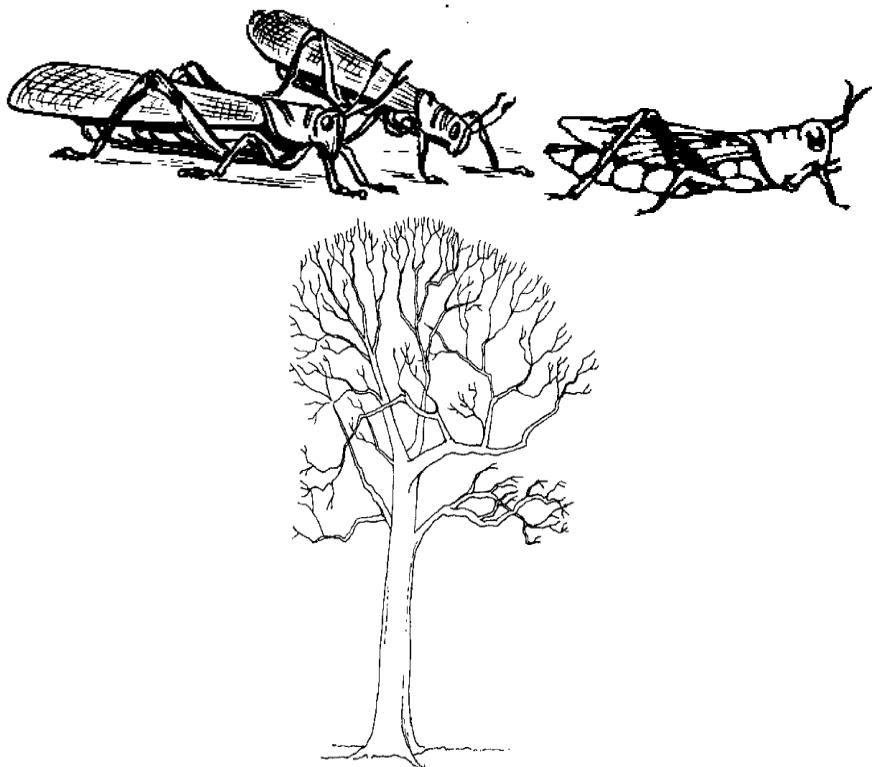
14. Torosun caman tun b  Iziray li jamana ra fana. Nin ja ra, c  d  b  toroden tig ra. A m n n tun b  magaya ka timiya kos be.

Yahudiyaw tun b  toroden ja tere ra. Ni a jara a b  se ka bla ka m en. Ni Yahudiyaw tun b 'a f  ka taga tagama jan d  ra ni o ta denbaya ye, o tun b  toroden janin le ta, ka to ka o domu sira ra (Matiyu 21:19-21; Luka 6:44; 21:29-31).

15. Nin ye tōnw ye. Izirayeli jamana fagantanw tun bε tōnw domu. O tun b'a yiran, ka kōgo kε a ra k'a domu, walama o tun b'a ja tere ra k'a bla.

Tuma dōw tōnw tun bε na caman yōrō dōw ra. O tun bε na sigi yiriw ra ka o flaburuw bεe domu, k'a kε i ko yirijalan. O tun bε bin domu fana, ani simanw. O tun bε na ni kōngō ye jamana kōngō (Matiyu 3:4; Marika 1:6; Yirari 9:3-7).

16. Izirayeli jamana ra, yɔrɔ dɔw ye sənəkəyɔrɔ nyumanw ye, nka yɔrɔ dɔw ye kongokolon le ye, o yɔrɔw janin lo. Kuruw ka ca o yɔrɔw ra.

Izirayeli jamana ra, san tarannin lo wagati fla: samiya ani teremana. Samiya ra, dugukolo janinw bɛ nyigi. Binw bɛ wuri. Ni teremana sera, tere ni fonyo bɛ fen bɛɛ ja. Binw bɛ faga. O wagati ka gbelen. Beganw tɛ domuni sɔrɔ tuun (Damina 13:10; Jateri 20:5; Sariya 8:15)

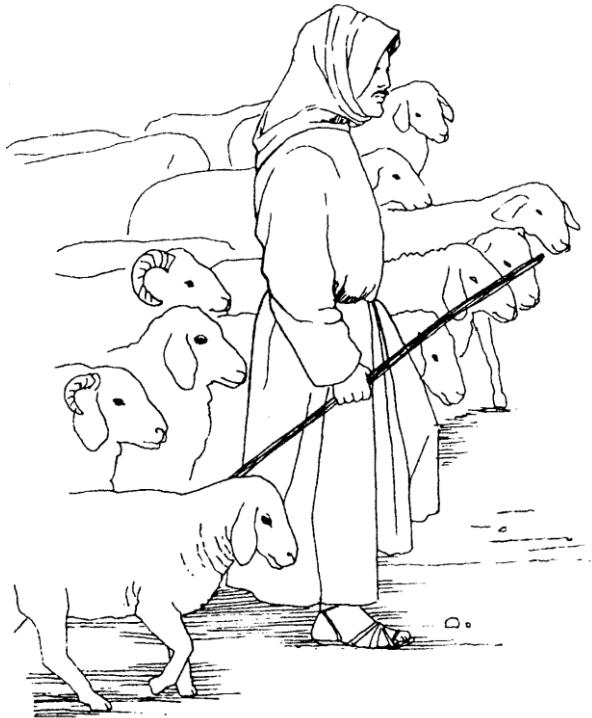

17. Yahudiya minw tun bε jamana sεnεkεyεrɔ nyumanw na, saga caman tun bε olugu fε. O Yahudiyaw tun bε faniw lalaga ni sagasiw ni o bakɔrɔningbolo ye. O tun bε bakɔrɔnin gbolo lalaga ka kε bɔrɔ ye fana ka duven kε a kɔnɔ fana. O tun bε sagaw sogo domu, ka ba musomanw nɔnɔ min (Luka 2:8; 2 Masacεw 1:8)

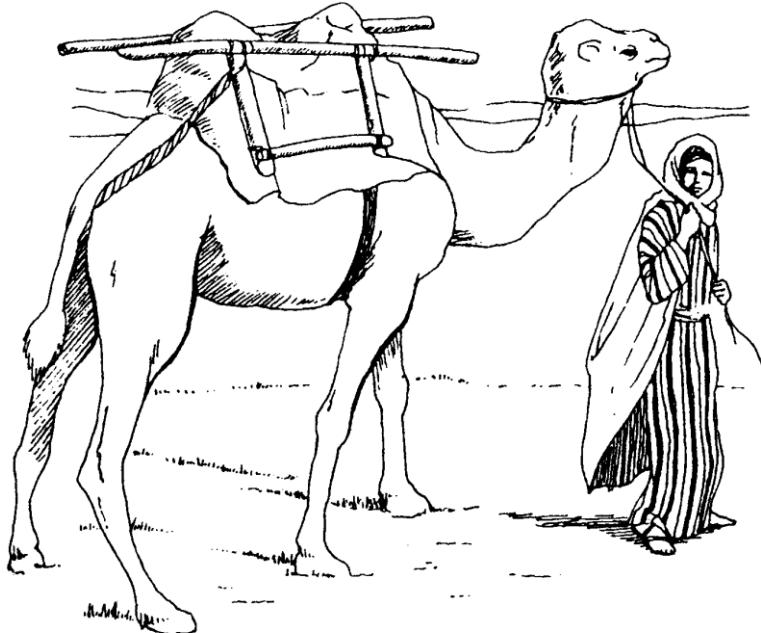

18. Ce do fle ni a ta sagaw ye. Sagagbenbaga lo. Sagaw be tugu a ko. Izirayeli jamana ra, sagagbenbaga tun be bla a ta sagaw nya fe tuma bee. A tun be togo la a ta sagaw bee kelen kelen na. A tun be o bee kelen kelen togo lon fana. Tere fe a tun be taga ni o ye binyorow ra, ani jidaw ra, janko o ye domuni ke, ani ka ji min. Ni saga do tun mandimina, sagagbenbaga tun b'a flak. Su fe, sagagbenbaga tun b'a ta sagakuru ladon

sagabon kono, ka si sagabon da ra ka sagaw korsi waraw ni sonw koson. Tuma dōw sagagbenbaga yere ta tun te sagaw ye. A tun be o korsi sara le ra (Zaburu 23, Yuhana 10:1-16)

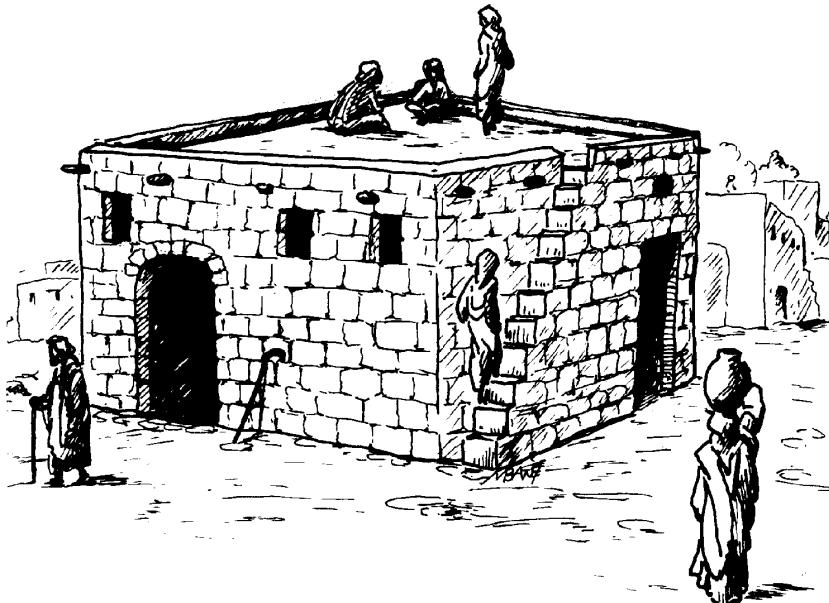

19. Nin ye nōgōmē le ye. Mōgōw tun be yelen nōgōmēw kan ka taga tagamaw ra. Nōgōmē be doni gbirimaw ta yoro jan tagama tere kelen kono. Ni mōgō dō be taga mara dō ra, ji te yoro min na, a be ji caman di a ta nyōgōmē ma sani o ye sira ta. O cogo ra, nyōgōmē be se ka tagama fo tere saba, a te ji min (Matiyu 3:4, 19:24; Marika 1:6)

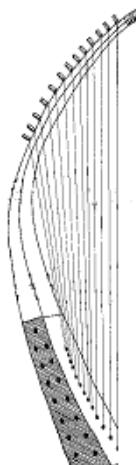
20. Izirayelimogow tun bɛ o ta bonw lo ni kabakuruw le ye. O tun bɛ kɔn ka dinga sogi fɔ ka se fara ma, ka farakurubaw kɛ bon jusiginan ye, kasɔrɔ ka lɔri kɛ o kan. Bon min ju tun ma sigi k'a nya, o bon tun bɛ ben joona. Ni min lɔra yɔrɔ gbelen na, walama fara kan, sanji tun tɛ se ka o ben (Matiyu 7:24-27; 1 Korentikaw 3:10). O tun bɛ bon kunnayɔrɔ tun bɛ lalaga ka dakanya. Tuma dɔw o tun bɛ bondenin dɔ lɔ san fe, lonanw ye.

Mögow tun be se ka yelen ka taga sigi o yoro ra fana ka föjmina (Marika 2:4; Luka 12:3; Kewalew 10:9).

21.Nin ye Yahudiyaw ta förifénw ye. O tun be dönkiri la ka Ala tando ni nin fénw ye. Göni, walama kora, ale tun ye göni juruuuuu caman do ye. O tun be buru do fana fiye, min tuna ye sagajigigban ye. Filen dafla fana tun be o fe. O tun be o fiye ka dönkiri lamina. Siranegé buru fana tun be fiye ka Ala tando, ani ka mögöw lasomí kere, walama ko wərew ra.

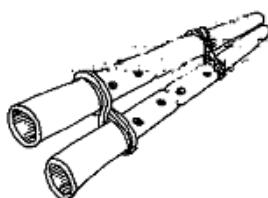
An b'a ye ko nin förifénw caman tögöw föra Zaburuw kitabuw ra. (Zaburu 150. 2-5;)

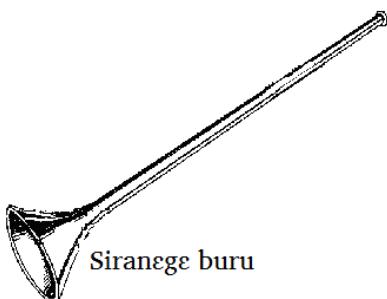
Goni

Sagajigigban buru

Filen dafla

Siranegé buru

22. Izirayeli jamana ra, sanji te ben ka mæen. Kow man ca ten fana. Nka ji ka ca dugukolo jukor. Moggow be kolanw sogi ka ji soro. O be ji bi ni jurufiyew ye.

Ibrahima ta kolan soginin do be Izirayeli jamana ra hali bi. O kolan be i n'a fo min be nin ja ta. Biblu be kuma kolan ko ra tuma caman (Yuhana 4:6-15, Damina 24:19-21).

23. Yahudiyaw ta bon dō kōnōna flē nin ye. Muso bē gba kēra. Cē bē Ionan dō sen kora. O tun ye landa dō le ye Izirayeli jamana ra. Ni ionan nana, o b'a senw ko sabu a tagamana gbangban na tere jukōrō (Yuhana 13:4-17).

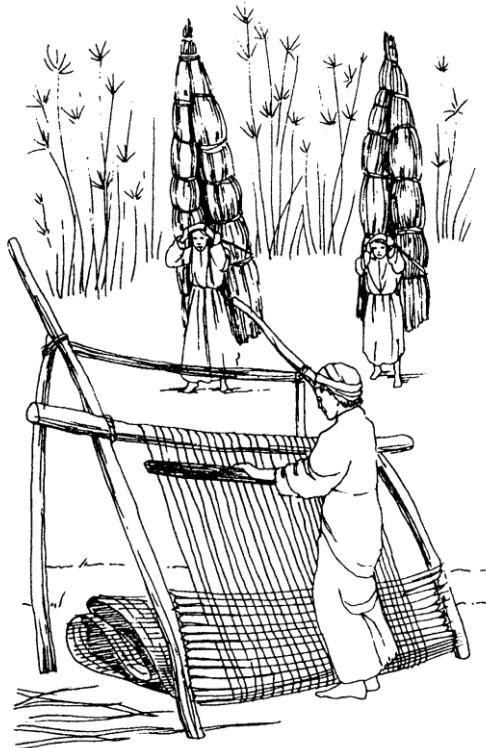
24. Muso nin bε fani le danna. Føløfølø, Yahudiyamusow tun bε fani dan kpεlε suguya dø le ra, i n'a fø an nya bε min na nin ja ra. Hali bi o b'a kera ten. O bε fanimugu don gala ra. O kɔ o bε o fanimuguw kε deregew ye, ka o don o ta somɔgɔw ra, walama ka o feere lɔgɔfε ra (Matiyu 9:16; Kewalew 16:14).

25. Nin binw bε wele ko papirusi. A bε wuri kɔdaw ra, ani lɛkɔnɔyɔrɔw ra. Nin muso fla ka a caman ba le nyun. Cε min lɔnин flε, ale bε papirusi le danna k'a kε dεbε ye.

Yahudiyaw tun bε sεbεflaw lalaga fana ni papirusi ye. O tun b'a gbasi nyɔgɔn na k'a pεnbεrε k'a nya. O kɔ o tun b'a ja tere ra. A tun bε kε sεbεfla nyanaman le ye. Fɔlɔfɔlɔ Biblu yɔrɔ dɔw tun sεbεra o papirusi nyɔgɔn le kan.

Yahudiyaw tun bε beganw gbolo fana lalaga k'a nya, ka sεberi ke o kan (Luka 4:17; 2 Yuhana 12).

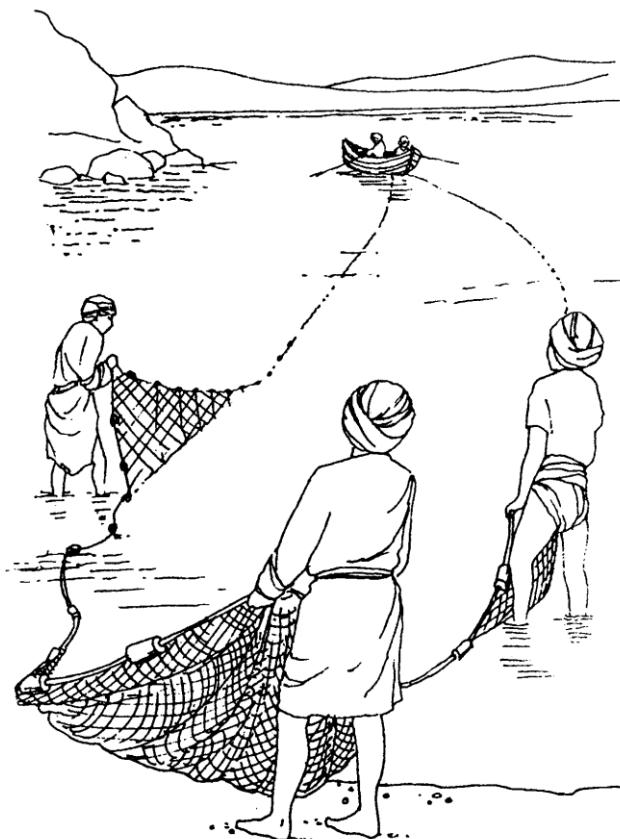

26. Yahudiyaw tun bε o ta dagaw, ni minan caman lalaga ni bɔgɔ le ye. Nin cε bε dagaw le lalaga ka o feere.

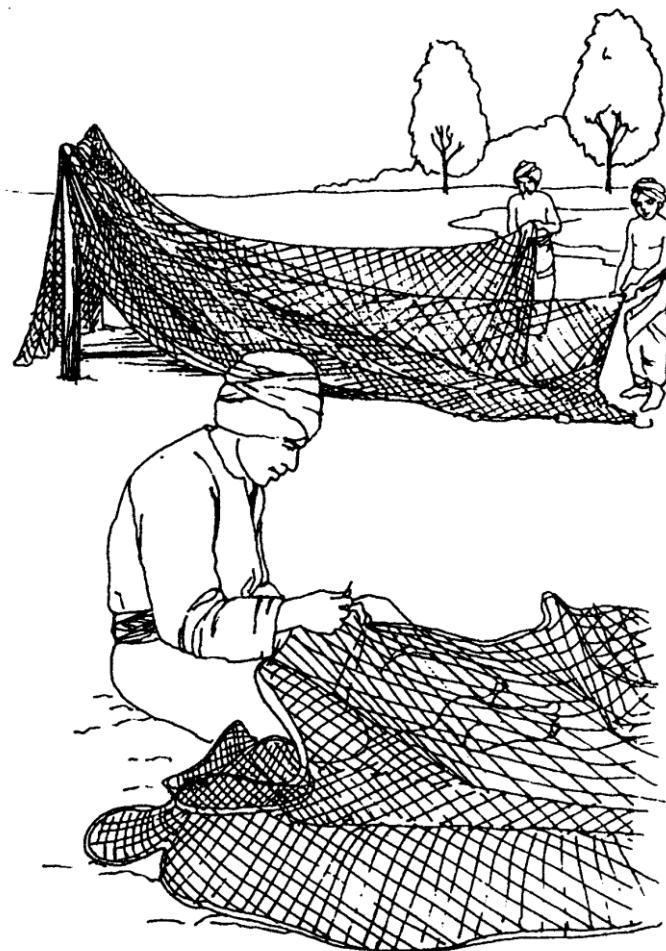
Dagalalagabaga lo. Dɔw tun bε bɔgɔ nɔɔni dagalalagabaga ye. Dagalalagabaga bε bɔgɔ bla kabakuru paparapa dɔ kan. A b'a senw digi kabakuru dɔ wεre kan dugu ma, janko ka sanfεkabakuru laminimini ni bɔgɔ ye. Bɔgɔ miniminitɔ, a b'a dεre ni a borow ye janko k'a nyana daga lalaga. Ni a ka daga minw lalaga, o bε o jεni k'a ja k'a nya (Yuhana 2:6; Rɔmukaw 9:21).

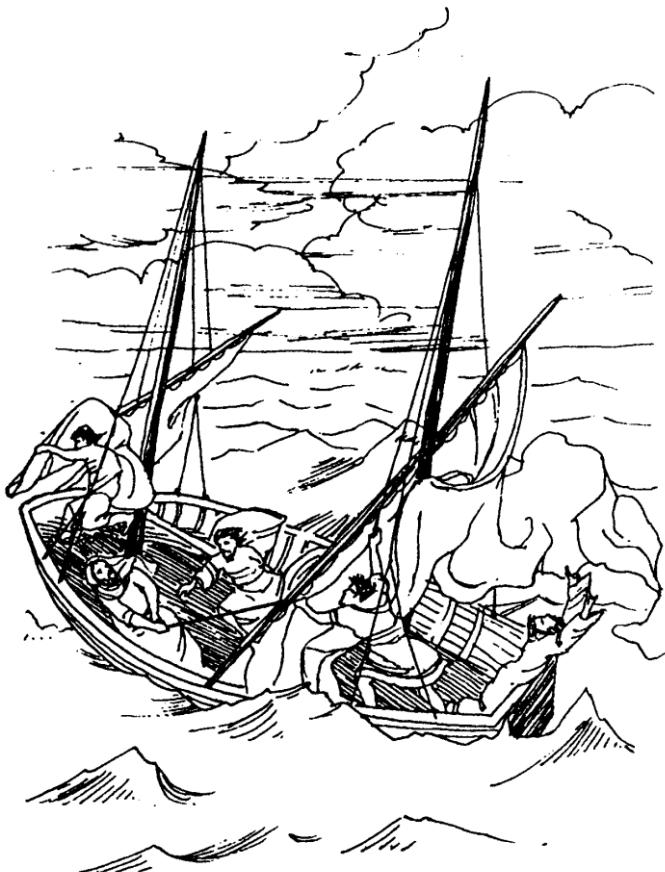
27. Jęge tun ka ca Izirayeli kow ra. An nya be cę dɔw ra kurun kɔnɔ, o be jęge minana ni jow ye. Jęgeminabagaw lo. O ta jo ka bon. Yahudiyaw tun be jęge mina nin cogo le ra. O tun be to kurun kɔnɔ ka jo firi ji ra. Ni jo fara, minw tun be ba da ra, olugu tun be na o dəmə k'a sama ka bɔ. O be jęgew ke segiw kɔnɔ ka kɔgɔ ke o ra, kasɔrɔ ka taga o feere lɔgɔ ra. Kɔgɔ tun be jęge bari ka tori (Matiyu 4:18, 13:47; Yuhana 21:3).

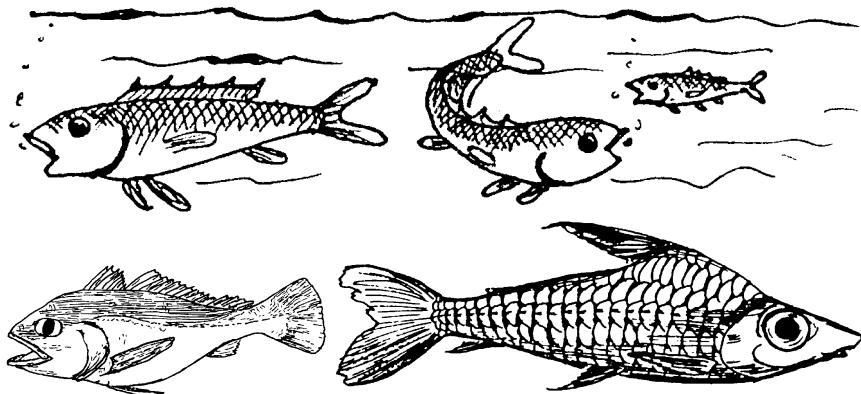
28. Ni o tun banna o ta baara ra wagati min na,
jegeminabagaw tun bε o ta jow dulon yiribere dɔw ra ka o ja, i
n'a fɔ an b'a yera yan cogo min na. Nin cε b'a ta jow le
lalagara. Jegε dɔw, ani kabakuru minw bε ji jukɔrɔ, olugu le tun
to ka jow faran, ka wo bɔ o ra (Matiyu 4:21, Luka 5:2).

29. Galile baji tun nyamalənin te tuma bεε. Tuma dəw ra fəjəbaw tun bε wuri. O fənyo bε kurun denninw fifafifa, ka o gbasigbasi fara kan, ka o ci. O bε jigi ji jukərə, məgə dəw tun bε se ka to ji ra (Marika 4:36-37; Kewalew 27)

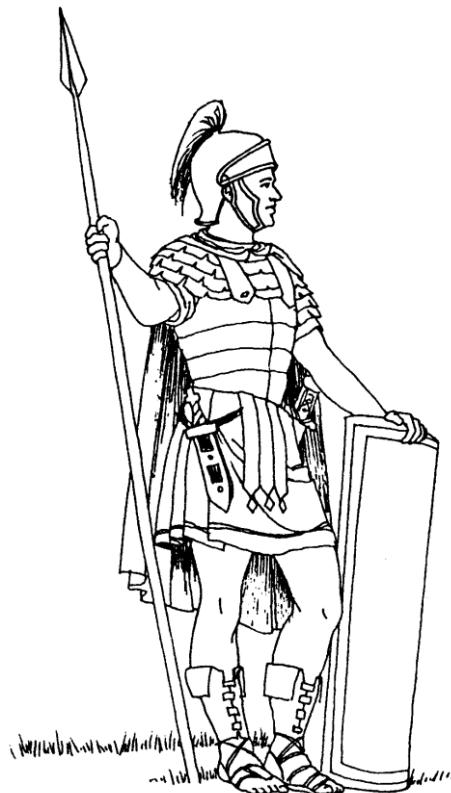
30. Aw ye jëge suguya ninnugu bëe flë. Caman bë o ra, o bë sɔrɔ kɔgoji ra, kɔgoji min bë tëmë Izirayeli këre fe. O kɔgoji tɔgɔ ye ko "Mediterane." Jëge suguya dɔw bë to ka pan ka bo ji ra tuma dɔw ra, ka firinfirin wagati dama dama kënëma i ko fo kɔnɔnin (Luka 5:6; Yuhana 21:6).

31. Yesu tun bε dugukolo kan wagati min na, Rømukaw ta fanga le tun bε Yahudiyaw kan. Møgøw tun ka kan ka ninsara di Rømukaw ta fagamanw ma. Møgo minw tun bε o ninsara mina, o møgøw tun bε sigi dugu dondaw ra k wari mina møgøw dontø walama o bøtø fe. O wari tun bε ke ka sirabaw bo, ani ka Rømukaw ta sorasidenw sara (Matiyu 9:9; 17:24-27; 22:17-22; Marika 2:14, Luka 2:1-5).

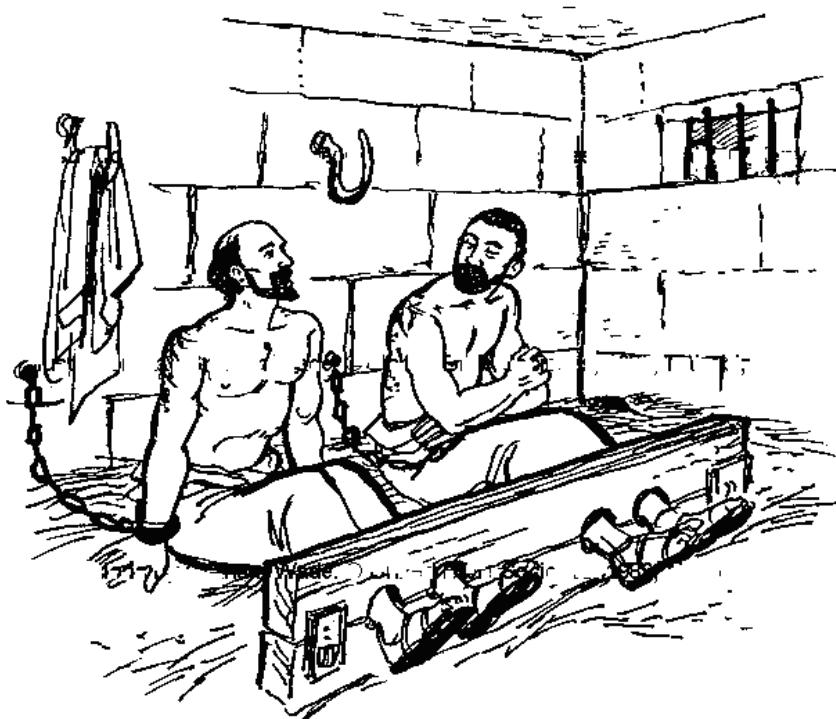

32. Nin ye Rōmukaw ta sorasi do le ye. Rōmukaw ta sorasiw tun ka ca Izirayeli jamana ra. O tun be kere ke ni famuruw ni tamaw ye. O tun be negebennanw don. O tun be mogow kɔ̄rɔ̄si jamana kɔ̄nɔ̄, k'o lateren ko bɛ̄e ra. O sorasiw ta faniw tun lalagara ni nege le ye, janko o juguw ta biyɛnw ni o ta tamaw ka na se ka o mandimi (Matiyu 8:5-10; 27:27; Marika 15:16; Luka 23:36; Efesikaw 6:10-17).

33. Sonw tun ka ca Izirayeli jamana ra. Ni məgōw tun bε tagara tagama dɔ̄ ra, sonw tun bε ben o kan, ka o ta wari, walama o ta domunifēnw, walama o ta faniw ni o ta faliw bɔ̄si o ra. Sonw tun bε məgōw faga. Ni sorasiw tun ka sonw mina, o tun bε o don kaso ra. O tun bε o senw don yirikuru gbirimana fla wow ra k'a datugu, i n'a fɔ̄ aw nya bε ja nin na cogoya min na (Luka 10:30-37).

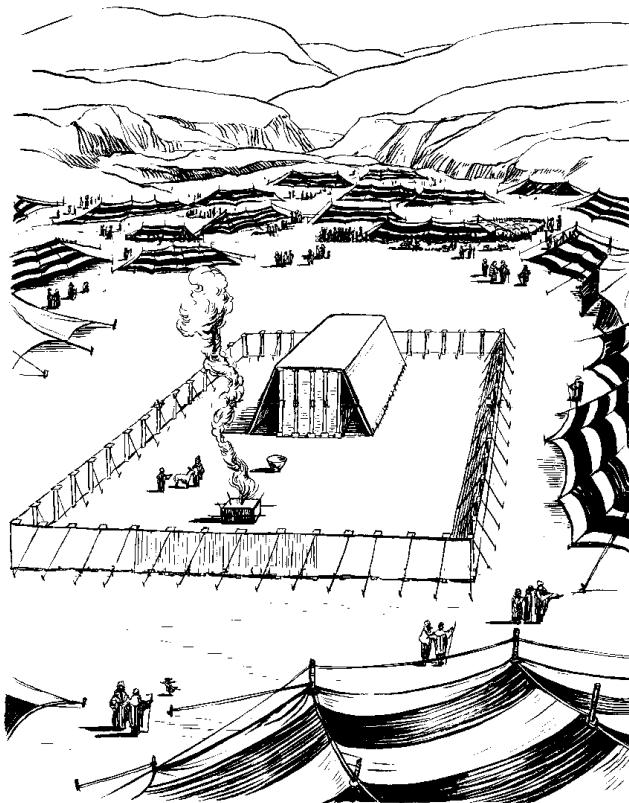
Nka o tun ka Yesu ta karaməgodenw tɔ̄ɔ̄ lanaya kosɔ̄n, ka o bla kaso ra fana i ko sonw (Kewalew 16).

34. Aw nya bε kabakuru minw sogolonnin na, saraka tun bε bɔ o kabakuruw le kan. Føløfølø Yuhudiyaw tun bε beganw kε saraka ye o kabakuruw le kan. Ni Yahudiyaw tun bε saraka bɔ, o tun bε began kannatige k'a to a jori ye woyo ka bɔ a ra, kasɔrɔ k'a yere jeni kabakuru kan. Ala tun bε yafa o sarakabɔbaga na, a ta saraka kosɔn (Damina 8:20, 12:7).

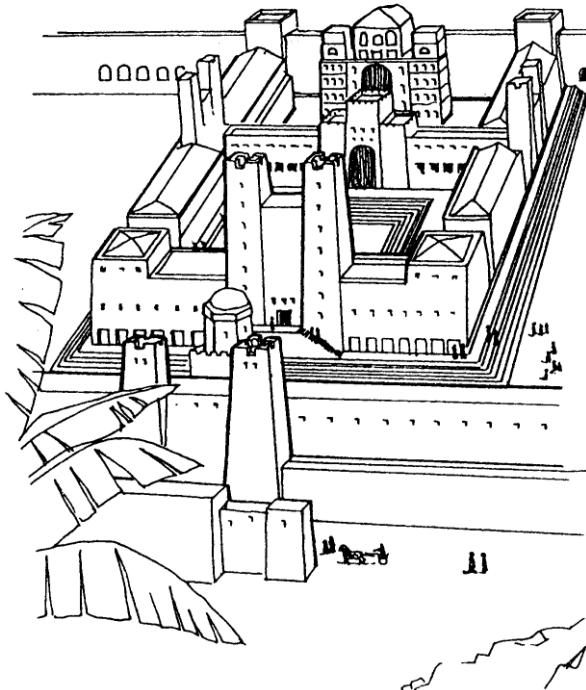
35. Nin ye Fanibon ye. Yahudiyaw tun be Ala bato a bon le kono folofol. O bon tun lalagara ni bakronin gbolow ye k'a lawuri yiri dow kan. Ka Yahudiyaw to tagama ra kongokolon kono, o tun taga ni o bon ye o boro. O tun be o Fanibon warakanin don wotoro waacra le kono, misiw be minw sama ka taga. Yahudiyaw tun be o ta saraka bo sarakajenifen kan, o Fanibon nya fe, k'a jeni (Bori 26.40; 34; Heburu 9).

36. Ayiwa, Iziyayeli masace dō tun bę yi, min tögö tun ye ko Masa Sulemani. Ale nana Alabatoso ba dō lo Zeruzalemu dugu kono. Nka Masa Sulemani tun ka o Alabatosoba min lo, Izirayeli juguw nana o ci.

San caman temenin ko, masace were nana Alabatoso dō were lo. O tögö tun ye ko masaceba Herodi. O ka san biseegi ni ko le ke o lori ra. O Alabatoso ja le ye nin ye. Yahudiyaw bęe tun bę taga Alabatoso ra sijaga kelen san kono, ka taga saraka bę. Minw yoro tun ka jan, ani minw yoro tun ka surun, o

bεε tun bε na Ala bato, ani ka kuma Ala fε o yɔrɔ le ra (Matiyu 12:6, Marika 15:38, Yuhana 2:15).

37. Yahudiyaw tun bε Biblu kɔnɔ kuma dɔw sεbε papirusi kan, nka minw tun sεbεra k'a nya olugu tun bε sεbε began gbolow kan, janko a ye mεen; ni o tε, ni a tora papirusi kan a bε cεn joona.

Nin ja ye Ala ta kuma sεbenin dɔ ye, min sεbεra began gbolo kan. Sarakalasebagaw tun bε o kuma le karan mɔgɔw ye Alabatoso kɔnɔ. Aw ja bε mɔgɔ minw na, Yahudiyaw ta sarakalasebagaw lo (Luka 4:16-21; Damina 14:18).

38. Nin ye Yahudiyaw ta sudoncogo ye. Yahudiyaw tun bē farawo le sogi ka suw don a kōnō. O kō, o tun bē kabakuruba dō kolonkolon k'a bla kaburu da ra.

Yesu tun sara minke, a su tun donna o kaburu nyōgōn dō le kōnō. Nka a teriw nana wagati min na, k'o bē na turu sumadiman ke a su kan, o tun nana a sōrō ko mēlēkē dō tun ka kabakuru ba kolonkolon ka bo kaburu da ra. Yesu tun tē yi! A tun kununa ka bo saya ra (Matiyu 27:60; Marika 16:2-9; Yuhana 19:40).

